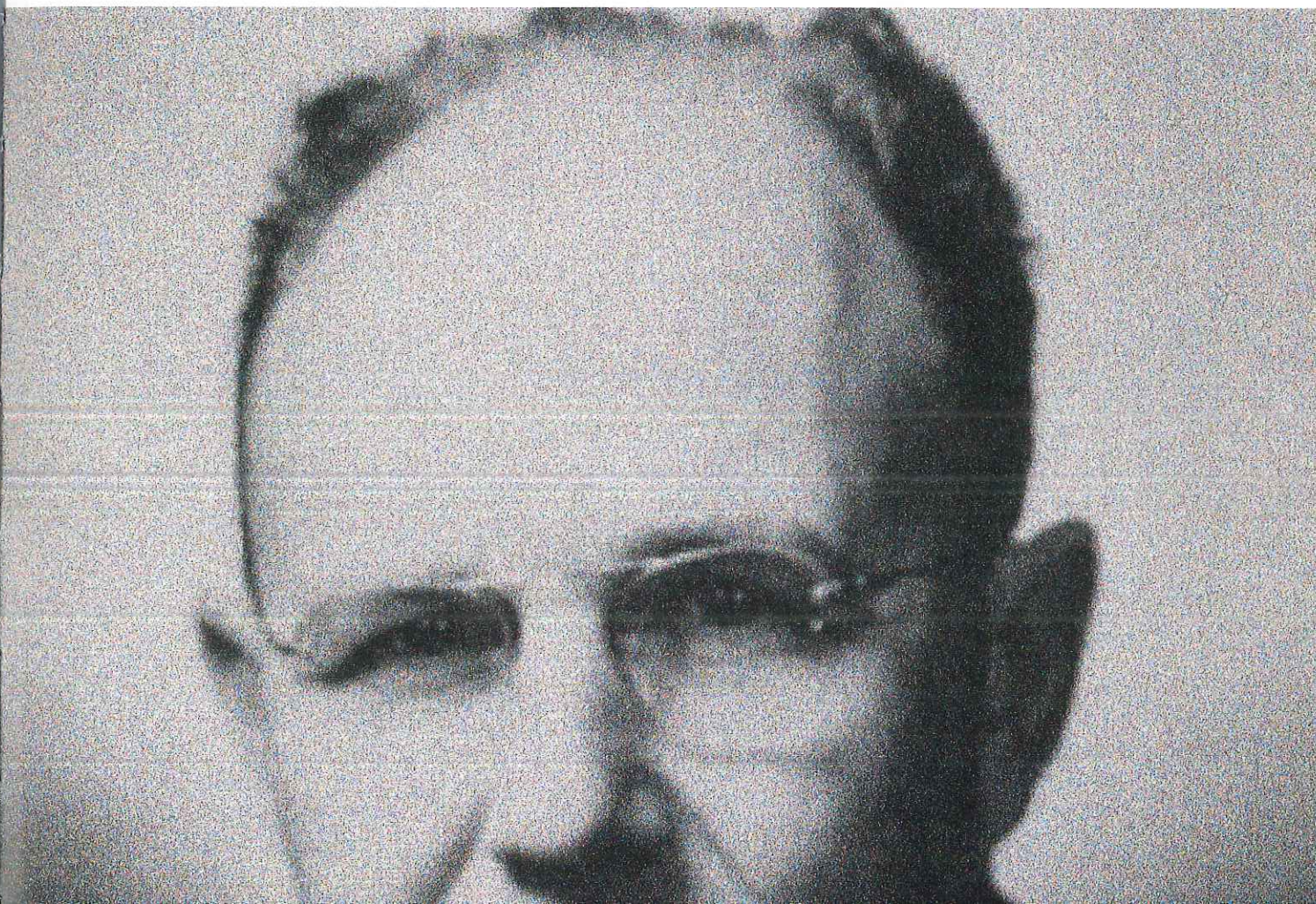

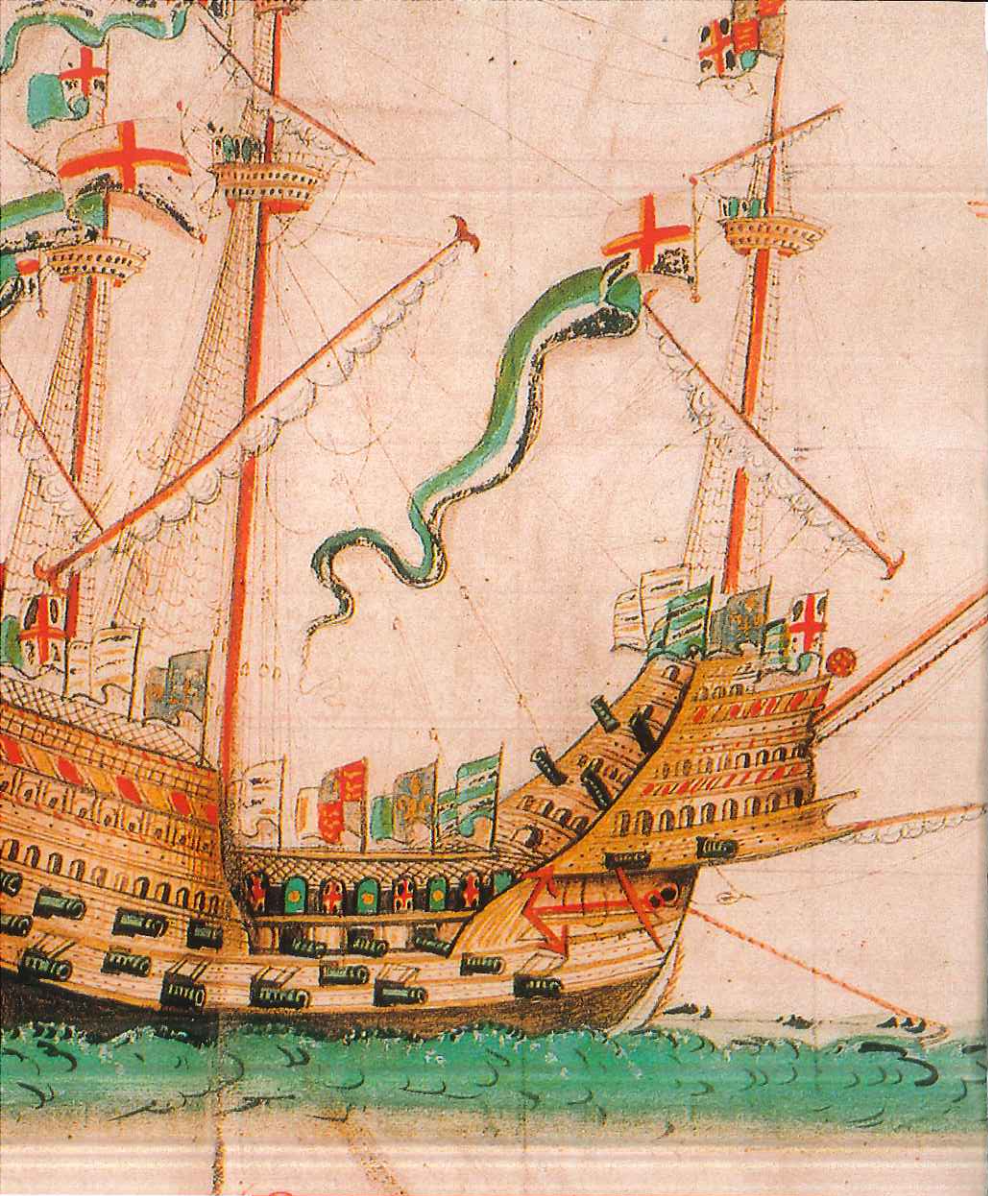

Harold Eugene "Doc" Edgerton (1903-1990)

ΛΟΓΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΒΥΘΟ ΝΑΔΩΝ

Ο Peter Throckmorton (1928-1990), πρωτοπόρος της υποβρύχιας αρχαιολογίας στο Nova Southeastern University και ο Harold Eugene «Doc» Edgerton (1903-1990), ερευνητής ηλεκτρολόγος μηχανολόγος στο M.I.T., [Massachusetts Institute of Technology], πραγματοποίησαν το 1971-72 μαζί με τον αρχαιολόγο Ελευθέριο Γιαλούρη κατ' εντολή του τότε Γενικού Επιθεωρητού Αρχαιοτήτων καθ. Σπυρίδωνος Μασιάτη, την πρώτη υποβρύχια αρχαιολογική

ρείες (ρότες) των πλοίων με χρονικούς. Το ναυάγιο στον ύφαλο Σινιάλο έξω από το λιμάνι Ζακύνθου χρονολογείται λίγο μετά την Ναυμαχία της Ναυπάκτου, στα τέλη του 16ου αι. και μέχρι σήμερα είναι το μόνο ναυάγιο της ισπανικής θαλασσοκρατίας της εποχής του Φιλίππου Β΄, που έχει εντοπισθεί στο Ιόνιο και γενικότερα στα ελληνικά ύδατα. Η ανασκαφή του είναι ακόμη σε εξέλιξη.

Τα ιδιαίτερα ναυπηγικά χαρακτηριστικά του ναυαγίου της Ζακύνθου ανήκουν στη μεσογειακή ναυπηγική παράδοση, χωρίς να αποκλείεται όμως και η ιβηρο-ατλαντική, δεδομένου ότι παρουσιάζει ανάλογα χαρακτηριστικά κατασκευής.

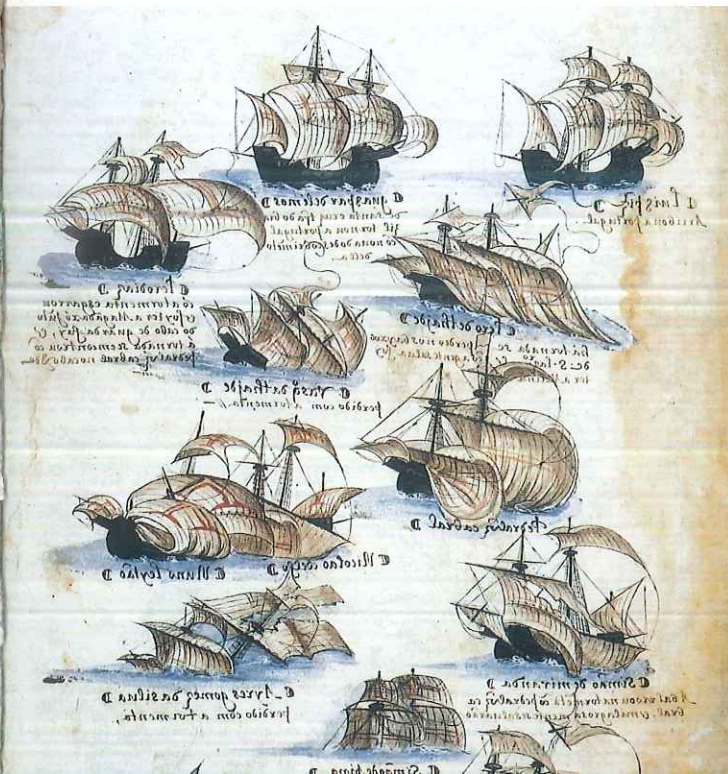
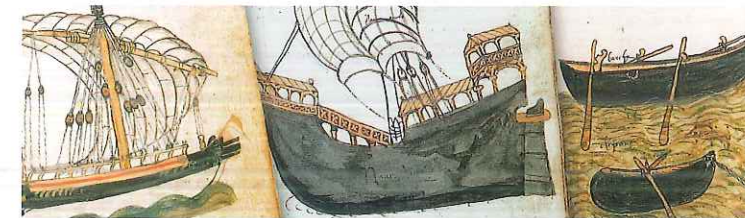
Το σκαρί του είχε την μεγάλη τύχη να διατηρείται σε άριστη κατάσταση, πράγμα σπάνιο στα μεσογειακά νερά, και να προσφέρει ένα μοναδικό αντικείμενο έρευνας για την μεταβατική τέχνη της ναυπηγικής του 16ου αι.

ΑΡΙΣΤΕΡΑ
Ο στόλος υπό τις διαταγές του Pedro Álvares Cabral, π. 1568, Livro das Armadas.

ΕΠΑΝΩ
Εφραλωμένη κεραμική από το φορτίου του ναυαγίου. ΥΠΠΟΑ-ΕΕΑ, (ΕΕΑ, φωτ. Π. Βεζυρτζής)

ΚΕΝΤΡΟ
Πλοία και βάρκες πλοίων, από εικονογραφημένο χειρόγραφο του 15ου αι. του Μιχαήλ Ρόδιου, (1401-1445)

ΚΑΤΩ
Για την κατασκευή του πλοίου χρησιμοποιήθηκε βαριά ξυλεία, δρυς, και για τη συνδεσμολογία των νομμένων και του πετσώματος, καλαφατισμένων με πίσσα, εφαρμόστηκε η μέθοδος "πρώτα ο σκελετός" (skeleton first).

ΙΣΠΑΝΙΚΟ ΝΑΥΑΓΙΟ ΤΟΥ 16ΟΥ αι. ΣΤΟ ΙΟΝΙΟ

Η γνώση μας για τα ναυπηγικά των πλοίων του 16ου αι. σημείωσε μεγάλη πρόοδο χάρις στην ανακάλυψη και αρχαιολογική έρευνα σημαντικών ναυαγίων, όπως το ναυάγιο στο Red Bay του 1565, το Mary-Rose (1545), τα ναυάγια της Ισπανικής Αρμάδας στην Ιρλανδία (1588), το Gnalie (1574-1580) στην Κροατία, κ.α., που συμπληρώνεται από την μελέτη των εγχειριδίων ναυπηγικής της Αναγέννησης.

ΑΡΙΣΤΕΡΑ
Η Ναυμαχία του Λεπάντο το 1571,
Andries van Eertvelt, 1640, ιδιωτική συλλογή

ΕΠΑΝΩ
Girolamo Ruscelli, Χάρτης της Ελλάδας,
Europa, Tavola Decima Antica, Trattata dalla
Geographia di Claudio Tolomeo, Anno 1574
Συλλογή Σ.Π. Γασούτης

ΚΑΤΩ
Guillaume Bernard,
Περιγραφή της Μεσογείου Θάλασσας, 1599
Biblioteca Umanistica, Geografia, Φλωρεντία

κές αλλαγές που επέφερε η Μεταρρύθμιση. Στην Ισπανία, ο Φίλιππος Β΄, είχε να αντιμετωπίσει τις επαναστάσεις στην Ανδαλουσία και τις Κάτω Χώρες, ενώ η Ενετία αντιμετώπιζε με μεγάλη δυσπιστία την ισπανική επιρροή στην Ιταλία.

Παρά τις δυσκολίες ο Πάπας Πίος Ε΄ κατάφερε, την 25η Μαΐου 1571, να πείσει την Ισπανία και την Ενετία να συμφωνήσουν για μια επιθετική και αμυντική συμμαχία, με σκοπό να επανακτήσουν τον έλεγχο της Μεσογείου. Ο Δον Χουάν ο Αυστριακός, ετεροθαλής και νόθος αδελφός του Φιλίππου Β΄, ορίστηκε Αρχιναύαρχος και ο στρατηγός του Πάπα, Μαρκαντόνιο Κολόνα, υπαρχηγός του για τη ναυτική σύγκρουση ευρωπαϊκών κρατών και Οθωμανών.

Η ναυμαχία της Ναυπάκτου την 7η Οκτωβρίου 1571 αποτελεί, μετά από πολύ καιρό, την πρώτη σημαντική νίκη των χριστιανικών ναυτικών δυνάμεων έναντι του πανίσχυρου τουρκικού στόλου, που διέθετε εμπειρότατους αξιωματικούς – οι περισσότεροι, σχεδόν στο σύνολό τους, εξισλαμισμένοι Χριστιανοί.

Για τη ναυτική ιστορία η ναυμαχία της Ναυπάκτου ήταν επίσης το αποκορύφωμα και το τέλος της κωπήλατης ναυμαχίας.

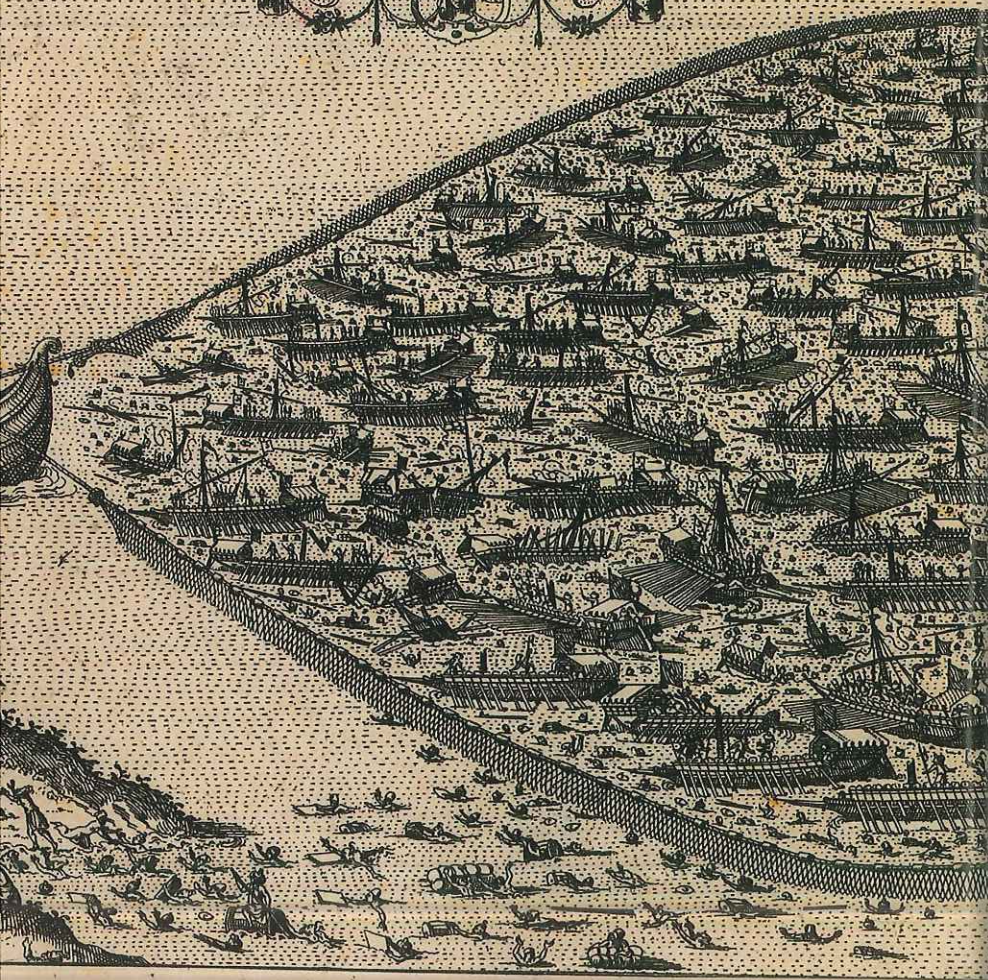
ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΗ ΤΟ 16ο αΙ.

Η ανακάλυψη του Νέου Κόσμου και των νέων θαλασσιών οδών προς τις Ινδίες στα τέλη του 15ου αιώνα, σηματοδότησε την παρακμή της Δημοκρατίας της Ενετίας, που το 1540 συνήψε ταπεινωτική γι' αυτήν ειρήνη με τον Σουλεϊμάν Α΄ τον Μεγαλοπρεπή. Ο διάδοχός του, Σελήμ Β΄, κατέλαβε τον Αύγουστο του 1571, μετά διετή πόλεμο, το προπύργιο της Ενετίας, την Κύπρο, που οι Ενετοί αρνήθηκαν να παραχωρήσουν. Οι Ενετοί στράφηκαν τότε για βοήθεια στην Αγία Έδρα, που από το 1566 προσπαθούσε να σχηματίσει συμμαχία των Καθολικών κρατών. Η Γαλλία και η Αγία Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία του Γερμανικού Έθνους ήταν απασχολημένες με τις σαρωτι-

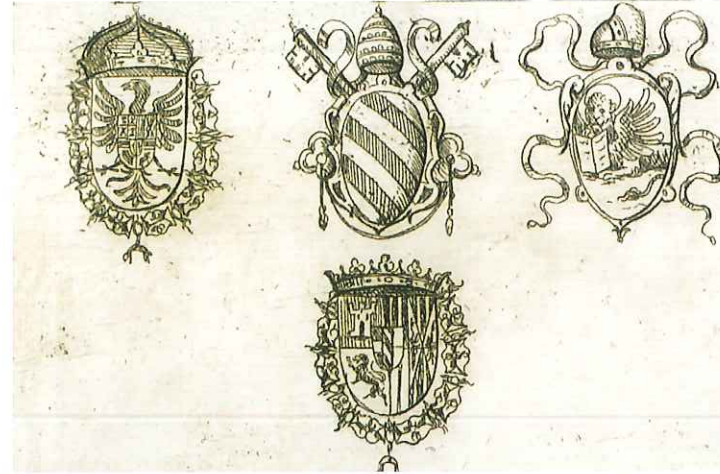
Αυτοκρατορία το 1570,
Graham Ortellius
Anál al Hârțilior și Cârții Vechi,

Mirate, anime pie,
 Con qual arte il Signor d' l'universo
 Insieme aduna il popolo suo disperso;
 E disperge le genti inique, e risè.

χειμάζουν στην Τουλόν, όταν δεν μπορούσαν να επιστρέψουν στην Κωνσταντινούπολη.

ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΕΠΑΝΩ
 Τα οικόσημα των ηγετών της Ιεράς Συμμαχίας, Αψβούργων της Ισπανίας, Πάπα Πίου Ε', Δημοκρατίας της Βενετίας, από το έντυπο διάταξης της μάχης του Antonio Lafreli, Ρώμη, 14 Νοεμβρίου 1571.

ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΚΑΤΩ
 Martin Rota, Ο Πάπας Πίος Ε' ολοκληρώνει την Συμμαχία μεταξύ του Φιλίππου Β' της Ισπανίας και του Δόγη της Βενετίας πριν την ναυμαχία του Λεπάντο π. 1571
 Χαρακτικό
 Βρετανικό Μουσείο [αρ. 1873, 0809.799]

ΔΕΞΙΑ
 El Greco, Το όραμα του Φιλίππου Β', περ. 1577
 Συμβολική απεικόνιση της νίκης της Ναυπάκτου, 7.10.1571
 Ο Πάπας Πίος Ε', ο Φίλιππος Β' της Ισπανίας, ο Δόγης Αλβίζε Μοτσείνιγο και ο Δον Χουάν ο Αυστριακός Μαδρίτη, Εσκοριάλ

Η ΙΕΡΑ ΣΥΜΜΑΧΙΑ

Ο πόλεμος, που εξαπολύθηκε το 1570 από τον Σελήμ Β' με την εισβολή στην ενετική Κύπρο και την άλωση της Αμμοχώστου (Αύγουστος 1571), οδήγησε τη Δύση στη δημιουργία της Ιεράς Συμμαχίας (Liga Sancta) ενάντια στους Τούρκους μεταξύ της Ενετίας, της Αγίας Έδρας, της Αγίας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας του γερμανικού Έθνους, και του Βασιλείου της Ισπανίας με τους υποτελείς τους. Άλλα κράτη (Μάλτα, Δουκάτο της Σαβοΐας,

oli και Gherardi, οροφωγραφία
γηση της Ναυμαχίας του Λεπάντο
σο Κολόνα στην Ρώμη, 1675-78

του Miguelde Cervantes Saavedra
5) στον Juan de Jáuregui,

mia de la Historia

του Αυστριακού από τους Οθωμανούς γενιτσάρους, που την είχαν σχεδόν καταλάβει. Ο Κολόνα πλεύρισε με την πλήρη της γαλέρας του και κατόρθωσε με την αντεπίθεσή του να απωθήσει τους Τούρκους από την ισπανική ναυαρχίδα, κατέλαβε την οθωμανική ναυαρχίδα του Αλή Πασά που σκοτώθηκε μαζί με το πλήρωμά του, και ύψωσε το λάβαρο της Ιεράς Συμμαχίας καταρρίπτοντας έτσι το ηθικό του τουρκικού στόλου.

Ο Ιωάννης της Αυστρίας 1547-1578, αρχηγός του ενωμένου στόλου της Ιεράς Συμμαχίας, γνωστός ως Δον Χουάν ο Αυστριακός, ήταν νόθος γιος του Καρόλου Ε΄, Αυτοκράτορα της Αγίας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας του Γερμανικού Έθνους και αδελφός του Φιλίππου Β΄ της Ισπανίας, ο οποίος και τον αναγνώρισε. Ως αρχηγός του Ισπανικού στόλου στη Ναύπακτο είχε το χάρισμα και την καλή τύχη να διαθέτει τέλειο εξοπλισμό και να μεταδώσει υψηλό φρόνημα στους άνδρες του έτσι εκτέλεσε με αξιοθαύμαστο τρόπο τον σχεδιασμό της μάχης.

Ο πολιτικός και αξιωματικός Ali Pasha / Müezzinzade Ali Pasha ήταν ο Καπουδάν Πασά – Αρχιναύαρχος – του τουρκικού στόλου ναυμαχία της Ναυπάκτου, όπου και σκοτώθηκε. Ο Σελήμ του εμπιστεύθηκε ένα από τα πολυτιμότερα κειμήλια των Οθωμανών Σουλτάνων, το «Μεγάλο Λάβαρο του Χαλίφη» από βαρύ χρυσοκέντητο πράσινο ύφασμα με κείμενα από το Κοράνι και το όνομα του Αλλάχ 28900 φορές, ως κίνητρο γι αυτόν και τους άνδρες του στην μάχη. Σχετικά νέος όπως ο αντίπαλός του Δον Χουάν, ήξερε περισσότερο τη στρατιωτική τακτική στην ξηρά παρά στη θάλασσα. Η αποτυχία του να κρατήσει ενωμένες τις γραμμές του και τις μοίρες του για ανεφοδιασμό όπως τις μονάδες ιππικού στην ξηρά επέτρεψε στις χριστιανικές δυνάμεις να εισχωρήσουν σε διάφορα σημεία και να κτυπήσουν μεμονωμένα πλοία. Η ναυαρχίδα του, η Σουλτάνα, συγκρούστηκε με τη ναυαρχίδα του Δον Χουάν La Real και μετά από μία αιματηρή μάχη που κράτησε μία ώρα, και ενισχύσεις και από τις δύο πλευρές, αιχμαλωτίστηκε. Λέγεται ότι πέθανε στα χέρια ενός Έλληνα από την Μακεδονία που δούλευε για τους Ενετούς. Χτυπήθηκε από μουσκέτο, έπεσε στο κατάστρωμα και αποκεφαλίστηκε από κάποιο Ισπανό στρατιώτη. Το κεφάλι του εκτέθηκε επά-

νω σε ένα κοντάρι. Αυτό όπως και η κατάληψη του λαβάρου του Χαλίφη από την Real κατέρριψαν το ηθικό των Τούρκων και συντέλεσαν σε μεγάλο βαθμό στην ήττα τους στη Ναυμαχία.

Απεικόνιση του αποκεφαλισμένου Ali Pasha, από
ανώνυμο γερμανικό φύλλο,
n. 1571
Victoria & Albert Museum, inv. no. E.912-2003

Juan Pantoja de la Cruz,
Δον Χουάν ο Αυστριακός
πιθανόν β΄ μισό 16ου αι.
Μουσείο του Πράδο

Paolo Veronese, Ο Αγκοστίνιο Μπαρπαρίγο,
1516-1571
Cleveland Museum of Art, Cleveland, Ohio

Retrato de un caballero desconocido,
Πράδο

Miguel de Cervantes Saavedra, 1547-1616

dos en el pecho y uno en la mano. Lo describe el propio escritor en la Epístola a Mateo Vázquez: "A esta dulce sazón yo triste estaba/ con la una mano de la espada asida/ y sangre de la otra derramaba./El pecho mío de profunda herida/sentía llagado y la siniestra mano/estaba por mil pares ya rompida" (vv. 133-144). También se describe a sí mismo en el prólogo de las Novelas Ejemplares: "Perdió en la batalla naval de Lepanto la mano izquierda de un arcabuzazo, herida que, aunque parece fea, él la tiene por hermosa, por haberla cobrado en la más memorable ocasión que vieron los siglos pasados, ni esperan ver los venideros, militando debajo de las banderas vencedoras del hijo del rayo de la guerra, Carlos Quinto, de feliz memoria."

Cervantes tenía 24 años, como Don Juan de Austria y llevaba seis meses en filas como soldado bisoño (novato). Sólo entre la tripulación de La Marquesa se registraron más de 40 muertos y cien heridos, debido a la posición peligrosa de la galera durante la batalla y a la valentía de su tripulación.

Begoña Castiella Kalliga,

Por qué Miguel de Cervantes luchó en la batalla de Lepanto?

Από την Κεφαλονιά, εκτός από την γαλέρα της Κοινότητας, συμμετείχαν ο Χριστόφορος (ή Χριστόδουλος) Κρασάς, που κυβερνούσε τη γαλέρα «La Santa Vergine» (Η Αγία Παρθένος), όπου υπηρετούσε ως γραμματικός ο Ζαχαρίας Δεμοντεσάντος, και ο Μαρκαντώνιος Τσιμάρας με τη δική του γαλέρα, όπου υπηρετούσε και ο γιός του Ιωάννης. Αναφέρεται επίσης ως κυβερνήτης βενετικής γαλέρας ο Αγαπητός Λοβέρδος. Συστρατεύθηκαν προσέτι και ανδραγάθησαν ο Δημήτριος και ο Νικόλαος Λούζης, που ανήκαν στη στρατιά της Κεφαλονιάς, την οποία ο Νικόλαος διοικούσε, ο Ιωάννης-Βαπτιστής Μεταξάς, ο Ιωάννης Τζιμάρας που κυβέρνησε τη γαλέρα του πατέρα του Μαρκαντώνιου μετά τον θανάσιμο τραυματισμό εκείνου, ο τριηράρχης Ευστάθιος και ο Σταμάτης Βολτέρας. Μνημονεύεται ακόμη ο Κεφαλονίτης Αθανάσιος (δεν είναι γνωστό το επώνυμο, αναφέρεται dalla Zaffalonia), που ως κατάσκοπος ενημέρωνε τον Βενετό ναύαρχο Σεβαστιανό Venier για τις κινήσεις του τουρκικού στόλου, αλλά αιχμαλωτίστηκε από τον εχθρό, δραπέτευσε και ενταγμένος στη δύναμη της γαλέρας του Βενετού Daniel

Οι Κεφαλλωνίτες στην Ναυμαχία

Barbarigo πολέμησε στη ναυμαχία της Ναυπάκτου, όπως και τα τρία αδέρφια του που έχασαν τη ζωή τους κατά τη μάχη. Η αναφορά του Ιωάννη Μιχαήλ Πιτζαμάνου ως κυβερνήτη της κοινοτικής γαλέρας έχει αμφισβητηθεί από τον Ι. Χασιώτη, ο οποίος τον περιλαμβάνει στη δύναμη των Χανίων. Προστίθεται η πληροφορία για τη συμμετοχή και του μετέπειτα θαλασσοπόρου Ιωάννη Φωκά Βαλεριάνου (Juan de Fuca) ως πλοηγού της ισπανικής ναυαρχίδας. Στην έκθεση του προνοητή Vincenzo da Molin αναφέρονται οι σοπρακόμιτοι Νικολό Φασουόλ και Σταμάτης Βαλάνα, χωρίς να είναι δεδομένη η συμμετοχή τους στη ναυμαχία. Αναφέρονται και άλλα ονόματα Κεφαλονιτών που συνέδραμαν τους Βενετούς στον αντιτουρκικό αγώνα αλλά η συμμετοχή τους σε αυτή τη ναυμαχία δεν επιβεβαιώνεται. Από την Κεφαλονιά στρατολογήθηκε για τις ανάγκες του πολέμου της Κύπρου και της γενικότερης σύρραξης με τους Οθωμανούς εξαιρετικά μεγάλος αριθμός μαχητών, κπηλατών και βοηθητικών· αναφέρεται συγκεκριμένα ο αριθμός των 2.000 ανδρών, από τους οποίους σημειώνεται ότι επέστρεψαν στο νησί μόνον περί τους εκατό. Κεφαλονίτες φυσικά είχαν επανδρώσει και τις γαλέρες του νησιού. Κατά τη ναυμαχία τα κεφαλονίτικα σκάφη τάχθηκαν στο δεξιό τμήμα του χριστιανικού στόλου που διοικούσε ο Gian Andrea Doria.

Ν. Γ. Μοσχονάς,

Η οθωμανική επιθετικότητα στο Ιόνιο και η ναυμαχία της Ναυπάκτου

Η ΝΑΥΜΑΧΙΑ

Ο χώρος και ο χρόνος
 Η ναυμαχία δεν έγινε στην Ναύπακτο αλλά σάραντα ναυτικά μίλια δυτικότερα, στο αρχιπέλαγος των Εχινάδων. Διαφορά υπάρχει και ως προς τον χρόνο της ναυμαχίας. Η απόκλιση του Ιουλιανού ημερολογίου (παλαιού) από το νέο Γρηγοριανό σημαίνει ότι με το νέο ημερολόγιο η ναυμαχία έγινε στις 17 Οκτωβρίου 1571 και όχι στις 7 του ίδιου μήνα, ενώ για τους Οθωμανούς Μουσουλμάνους συνέβη το έτος 978 από τον εκπατρισμό του Προφήτη Μωάμεθ.

καί εἰς τὰς ἑπτὰ τοῦ ὀκτωβρίου μηνός, ἡμέρα κυριακῆ, ἐβγήκεν ἡ ἀρμάδα τῶν Χριστιανῶν ἐκ τῆν Κεφαλλονίαν, ἐκ μέσα Σάμης, καὶ ἡ ἀρμάδα ἡ τούρκικη ἐβγήκεν

αναπαράσταση της Ναυμαχίας του Λεπάντου που πίνακα από πλακίδια της εικασίας του (Tarragona). Απεικονίζεται η έναρξη της τους εχθρούς στο βάθος να σχηματίζουν τα πλοία τους και, σε πρώτο πλάνο, τα ύματα και τα πλοία της Καστίλης και του στερή γωνία υπάρχει εικόνα της Παναγίας. Στο κάτω μέρος, στο κέντρο, διακρίνεται το κίπη της Αυστρίας, το οποίο ξεχωρίζει από θώς αποδίδεται με ιδιαίτερη λεπτομέρεια. είο Βαρκελώνης

ἐκ τῆν Ναύπακτον, καὶ ἀνταμώθησαν εἰς τὸ νησί τῶν Κουρτζουλάρων. εἰς τὰς τρεῖς ὥρας τῆς ἡμέρας ἔσμιξαν οἱ ἀρμάδες οἱ δύο καὶ ἐδόθη ὁ πόλεμος ὁ θαυμαστός καὶ ὁ μέγας, καὶ ἡ δύναμις τοῦ αὐθεντοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ θεοῦ καὶ ἡ πρεσβείαν τῆς παναγίας θεοτόκου καὶ πάντων τῶν ἁγίων ἐνίκησαν. οἱ Χριστιανοὶ καὶ ἐκατέκοψαν καὶ ἐτρόπωσαν καὶ ἐπῆραν πολλὴν ἀρμάδα τῶν Ἀγαρηνῶν. ὀλίγα ἔφυγαν καὶ ἐπῆγαν μέσα εἰς τὴ Ναύπακτον. ἔφυγαν καὶ πολλοὶ Τούρκοι καὶ ἐκόπησαν καὶ πολλοὶ Χριστιανοί. καὶ ἦτον γενεράλης τῶν Βενετῶν ὁ αὐθέντης ὁ Σεβαστίας Βενιέρης, ὁ ὁποῖος ἐγένε ἐπειτα πρίντζιπες

Βραχύ Χρονικό ανωνύμου, Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος

Στη ναυμαχία με γαλέρες τα πλοία κινούνται σε πυκνούς σχηματισμούς για να πολεμήσουν με μικρά όπλα όσο επιτρέπει το βεληνεκές τους, πυροβολώντας προκειμένου να αδρανοποιήσουν το πεζικό λίγο πριν εμβολίσουν το σκάφος.

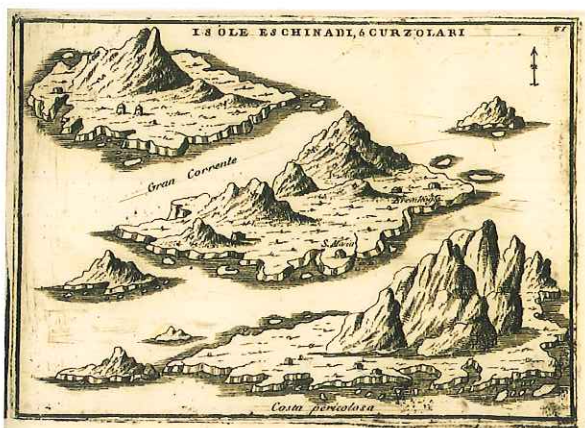
Σκοπός ήταν ο εχθρικός στόλος να μην καταβυθιστεί, καθώς τα πλοία, ο εξοπλισμός και οι σκλάβοι αποτελούσαν λεία για τους κυβερνήτες, και όσοι από τους νικητές είχαν επιζηήσει λεηλατούσαν ότι απέμενε.

Η διάταξη της ναυμαχίας στην θάλασσα των Εχινάδων απεικονίζεται σε πολυάριθμες ζωγραφικές και χαρακτηριστικές αναπαραστάσεις που κυκλοφόρη-

Thomaso Porcacchi, Περιγραφή των νησιών ή βραχονησίδων Κουρτσολάρι και της ναυτικής σύγκρουσης που έγινε στους Κουρτσολάρους του Ιονίου Πελάγους, 1620.

Η Ελαιογραφία ανωνύμου από το Museo Correr στην Βενετία (Ap. Cl.I n. 2062) Σε πινακίδα κάτω αριστερά επιγραφή NOBILIS Illa hæc est naualis pugna, que ad Echinades in Ionio euenit in sinu / Corinthiaco nonis Octobris, anni 1571, και μακρά περιγραφή της ναυμαχίας

Vincenzo Coronelli - Repubblica di Venezia p. IV. Citta, Fortezze, ed altri Luoghi principali dell' Albania, Epiro e Livadia, e particolarmente i posseduti da Veneti descritti e delineati dal p. Coronelli, Venice 1688.

Η ναυμαχία του Λέπαντο, 1571, ξυλογραφία Augsburg, Städtische Kunstsammlungen

Ατοαλογραφία της Strada Reale στην Κέρκυρα, των S. Prout και H.E. Allen, για το βιβλίο του E. Finden «The Shores and Islands of the Mediterranean», Λονδίνο 1840. Στα δεξιά, ο καθολικός ναός της Annunziata (Ευαγγελισμός της Θεοτόκου), μνημείο του 14ου αι. στις κρύπτες του οποίου εναποτέθηκαν οι σωροί επιφανών μαχητών στη Ναυμαχία. Συλλογή Σ.Π. Γαούση

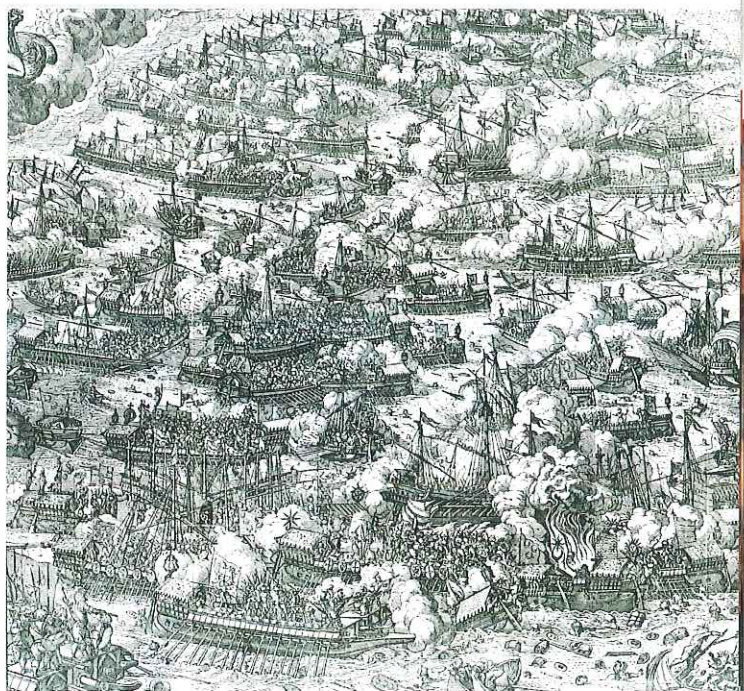

Ο Κόμης Μάνεσης. Έργο αγνώστου από εικόνα στον Άγιο Γεώργιο των Ελλήνων, Βενετία

Palazzo Colonna Giovanni Coli - Filippo Gherardi (Τζοβάνι Κόλι-Φιλίππος Γκεράρντι), Νωπογραφία της οροφής σε αναμνηση της νίκης του Μαρκαντόνιο Κολόνα

Martino Rota, The Battle of Lepanto, 1572. Real Academia Española

όν αμέσως μετά, το ίδιο έτος, στη Βενε-
ρή Ρώμη.

στάσεις των χαρακτηρισμών είναι πολύ λε-
ς και έχουν μεγάλες ομοιότητες μεταξύ
νήθως πινακίδα στο κάτω μέρος ή στο
γράφει λεπτομερώς την ναυμαχία· κα-
ανάπτυγμα επιγραφής στο άνω μέρος με
δοξαστικό περιεχόμενο προς τον Θεό και
όκο.

χία με γαλέρες δεν ήταν μονομαχία. Τα
ούνται σε πυκνούς σχηματισμούς για
ήσουν με μικρά όπλα όσο επέτρεπε το
ς τους πυροβολώντας προκειμένου να
οιήσουν το πεζικό, δηλαδή τους μαχη-
την εμβολίσουν το σκάφος. Ως εκ τού-
υροβόλα ήταν γεμάτα με μικρές βολίδες
μαχητές του αντιπάλου. Ο καταγιγισμός
από τα αρκεβούζια επάνω σε περιστρε-
δικάλες επέφερε μεγαλύτερη καταστρα-
αντίπαλο από ό, τι θα μπορούσαν οι οθω-
νότες.

Η συμμετοχή του ελληνικού στοιχείου στη Ναύ-
πακτο δεν έχει αναδειχθεί όσο θα έπρεπε. Εν τού-
τοις υπήρξε μεγάλη κινητοποίηση τόσο στην
Ήπειρο και στα νησιά του Ιονίου, όσο στη Μάνη
στη Κρήτη και αλλού, όπου οι κάτοικοι ανησυ-
χούσαν για την απειλητική δράση των Οθωμανών
στο Αιγαίο και στο Ιόνιο.
Το 1570, χρόνο κήρυξης του Δ' Βενετο-Τουρκι-
κού πολέμου, ο Βενετός αρχιναύαρχος Ζαπε συ-
γκέντρωσε 700 κωπηλάτες από την Κέρκυρα, 500
από τη Ζάκυνθο και 900 από την Κεφαλλονιά.
Τα συμμαχικά σκάφη ύψωσαν τη Σημαία του
Σταυρού, ενώ τα ελληνικά πλοία ύψωσαν και λά-
βαρα με την εικόνα των προστατών Αγίων. Έτσι
τα πλοία των Ζακυνθινών είχαν την εικόνα του Ιω-
άννου του Προδρόμου, προστάτη της Ζακύνθου
εκείνη την εποχή, ενώ τα κερκυραϊκά την εικόνα
του αγίου Σπυριδώνος.

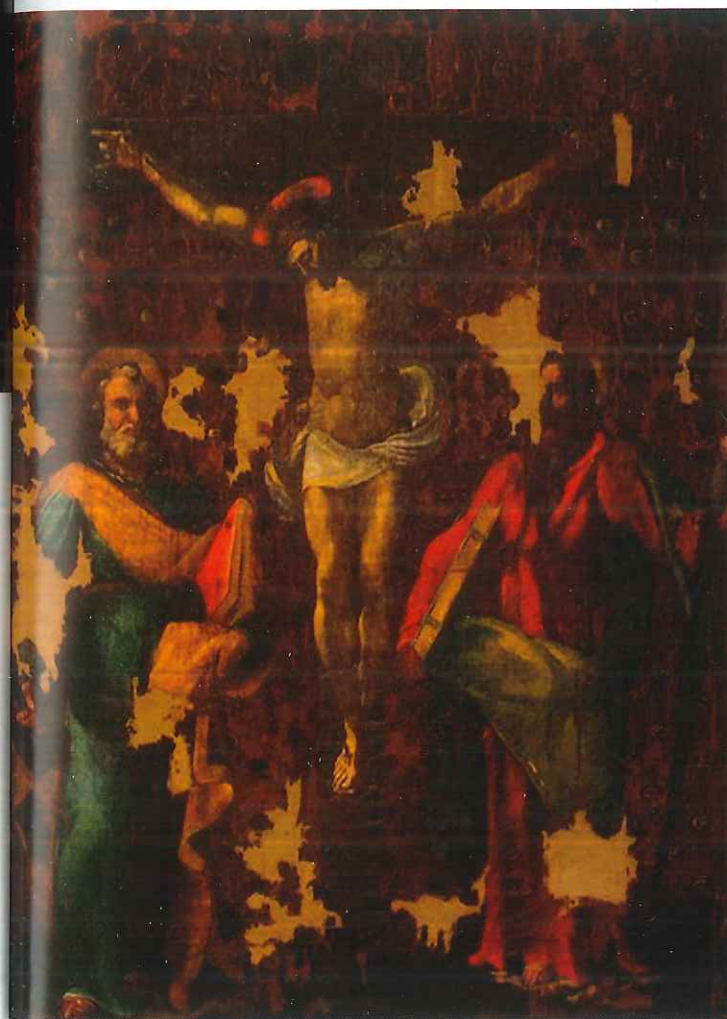
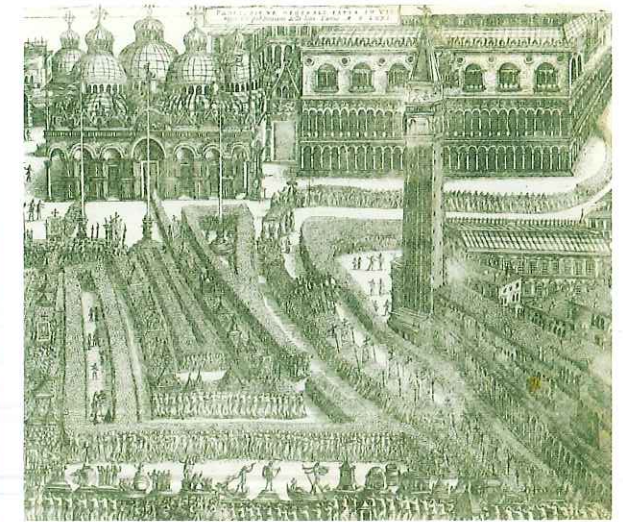
το κεντρικό σύμβολο του παπικού λαβάρου που έδωσε ο ποντίφηκας στον Δον Χουάν, ευλόγησε τον σχηματισμό της Λίγκας και το μετέφερε στην ναυαρχίδα Real σαν φλάμπουρο με το IHS ψηλά στην πρύμνη. Κατά την περίοδο του Λεπάντο οι Ιησουΐτες προσέθεσαν στην ακροστιχίδα IHS το γράμμα V: IHSV, In hoc signo vinces.

Ο τρόπος προβολής της εικόνας της νίκης είχε μεγάλη σημασία για όλες τις χώρες της Ιεράς Συμμαχίας. Η Βενετία όμως ήταν εκείνη που πρωταγωνίστησε με πλήθος εορτασμών, τελετουργικών πομπών, θρησκευτικών λιτανειών, κυρίως όμως με την παραγγελία έργων τέχνης –ορισμένα από τα οποία μνημειακών διαστάσεων– για να εξυμνήσει την λαμπρή νίκη, κυρίως όμως να αναδείξει το ρόλο της Δημοκρατίας της Γαλινοτάτης σ' αυτήν.

ΑΡΙΣΤΕΡΑ
In hoc signo vinces
Girolamo Siciolante da Sermoneta
Λάβαρο του Λεπάντο,
ο Εσταυρωμένος μεταξύ
των Αποστόλων Πέτρου και Παύλου
Gaeta, Επισκοπικό Μουσείο

ΕΠΑΝΩ
Λιτανεία στην Βενετία μετά τον εορτασμό της
νίκης της Ιεράς Συμμαχίας, 1751
Count Morosini, 1571
Newberry Library

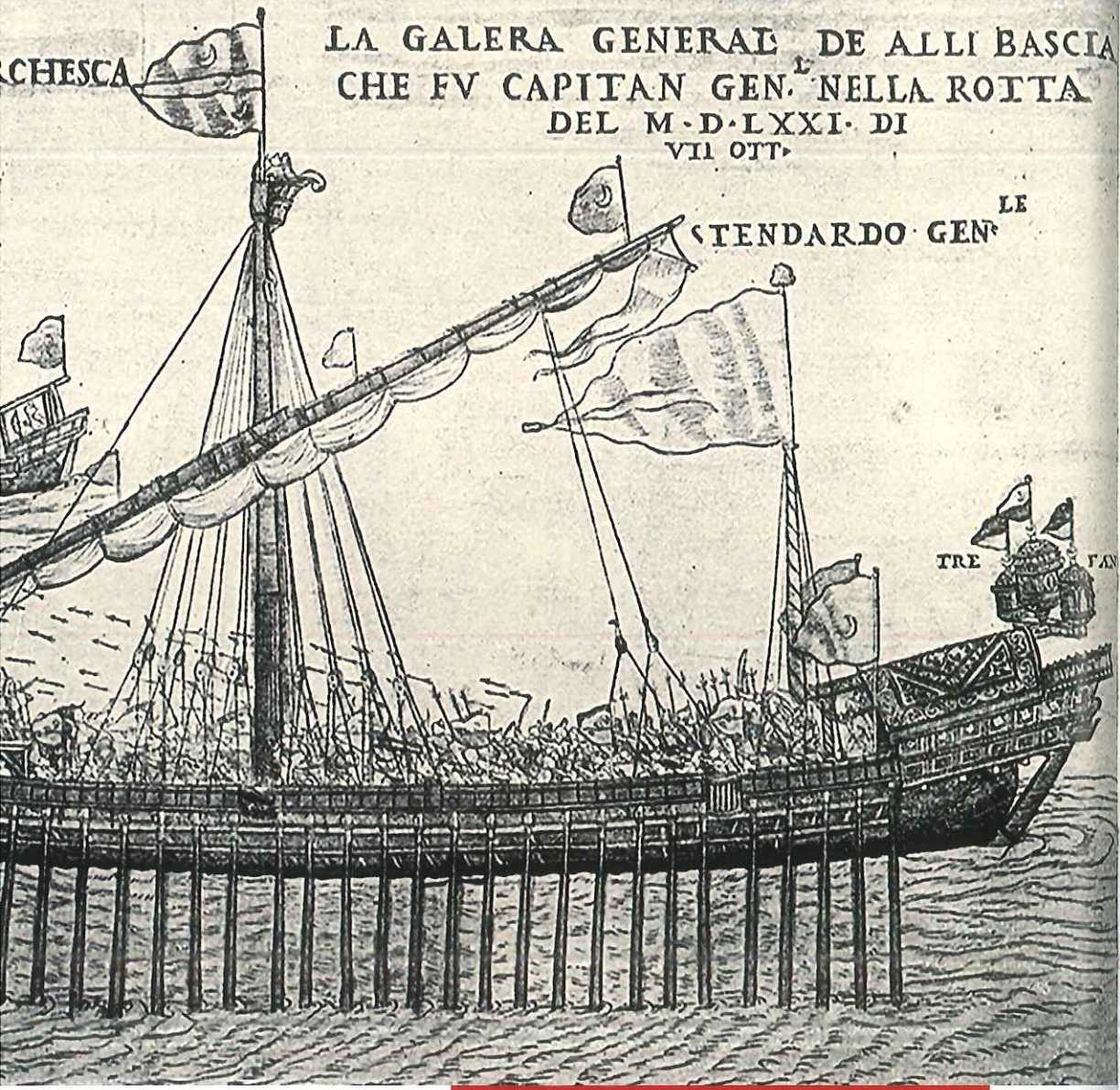
ΚΑΤΩ
Μιχαήλ Δαμασκηνού, Η αγία Ιουστίνη εν μέσω των
αγίων Σεργίου και Βάικχου. Η εικόνα προοριζόταν
για το ναό της Τριμάρτυρος, μετά τη ναυμαχία της
Ναυπάκτου (1571).
Βυζαντινό Μουσείο Αντιβουινιώτισσας, Κέρκυρα,
ΕΦΑ Κερκύρας

ΝΑΥΜΑΧΙΑ ΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Η ναυμαχία του Λεπάντο είχε βαθιά θρησκευτική σημασία. Πριν την αναχώρηση του στόλου ο Πάπας Πίος Ε΄ ευλόγησε το λάβαρο της Ιεράς Συμμαχίας και το παρέδωσε στον Δούκα Marcantonio Colonna di Paliano. Μαζί με την εικόνα της Θεοτόκου το λάβαρο κυμάτιζε στην ναυαρχίδα Real του πρίγκιπα Δον Χουάν του Αυστριακού, όταν σύσσωμος ο χριστιανικός στόλος στις αρχές της μάχης προσευχήθηκε προς τον Ιησού Χριστό και τη Θεοτόκο για την νίκη. Η νίκη αποδόθηκε στη θεία παρέμβαση, αντίληψη η οποία ενίσχυε την θέση της Καθολικής Εκκλησίας και αποδίδεται με την απεικόνιση της Παναγίας και των αγίων στα περισσότερα ζωγραφικά έργα της εποχής. Το χριστόγραμμα IHS, από τη λέξη Ιησούς, ήταν

Η νίκη της Ιεράς Συμμαχίας στο Λεπάντο
πα Πίο Ε΄
Ο και 1700
στον Juan de Toledo
Μουσείο Μαδρίτης

πυροβόλων όπλων μεγάλου διαμετρήματος που έριχναν προς όλες τις κατευθύνσεις.

Ακρόπρωρο γαλέρας της οικογενείας των Κομούτων Ζάκυνθος, Μουσείο Σολωμού και Επιδανών Ζακυνθίων

ΕΠΑΝΩ
Η ναυαρχίδα του Κεμάλ Ρέις, από οθωμανικό εικονογραφημένο χειρόγραφο στο Τοπ Καπί

ΚΑΤΩ
La Real, η ναυαρχίδα του Δον Χουάν του Αυστριακού κατασκευασμένη στη Βαρκελώνη, ήταν η μεγαλύτερη γαλέρα της εποχής της, μήκους 60 μ. Αντίγραφο σε φυσικό μέγεθος, Ναυτικό Μουσείο Βαρκελώνης

ΤΟ ΑΠΟΓΕΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΓΑΛΕΡΑΣ

Η ναυμαχία της Ναυπάκτου ήταν η τελευταία ναυμαχία με μεικτά κωπήλατα πλοία (γαλέρες) και η πρώτη με αμειγώς ιστιοφόρα. Η Ενετία συμμετείχε στην Ιερά Συμμαχία με 109 γαλέρες και 6 γαλεάτσες που δοκιμάστηκαν για πρώτη φορά στο Λεπάντο από τον Sebastiano Venier και άλλαξαν την έκβαση της ναυμαχίας υπέρ των Χριστιανών. Οι κωπήλατες γαλέρες, αποκλειστικά πολεμικά πλοία της εποχής, είχαν μήκος 50 μ., πλάτος 7-8 μ. και 1.50 μ. ύψος από την ίσαλο γραμμή. Οι θωρακισμένες γαλεάτσες ήταν κατά πολύ μεγαλύτερες και σταθερές από τις κοινές γαλέρες, έμοιαζαν περισσότερο με φορτηγά απ' ό,τι με πολεμικά πλοία και μετέφεραν μεγάλο αριθμό

s, αλή Πασά ai. and Arts Photo Library

Η ΖΩΗ ΣΤΗ ΓΑΛΕΡΑ

Την εποχή της ναυμαχίας το πλήρωμα της ευέλικτης γαλέρας αποτελούσαν 400-500 άνδρες. Η ζωή στο πλοίο ήταν πολύ δύσκολη: Οι κωπηλάτες, οι λεγόμενοι galeotti (γαλεριάνοι), ήταν σκλάβοι ή κατάδικοι (sforzati), αιχμάλωτοι πολέμου και εγκληματίες ή "εθελοντές", buonavoglia. Οι πρώτοι ήταν μόνιμα αλυσσοδεμένοι στον πάγκο κωπηλασίας, ενώ οι δεύτεροι μπορούσαν να απελευθερωθούν σε περίπτωση μάχης. Η κωπηλασία γινόταν ανά ομάδες κάθε τέσσερις ώρες. Στη Ναύπακτο απελευθερώθηκαν περί τους 12.000 Χριστιανοί σκλάβοι σε τουρκικά πλοία και χιλιάδες κοινοί κατάδικοι από τα χριστιανικά πλοία πήραν χάρη.

iccí,
Ναυμαχίας του Λεπάντο
ηνα, Ρώμη

Το βράδυ της νίκης ο κυβερνήτης Sebastian Venier απελευθέρωσε τους καταδίκους της γαλέρας, εκτιμώντας ότι πλήρωσαν το χρέος τους απέναντι στην Γαλινοτάτη με τον ιδρώτα και το αίμα τους, ενώ στη Βενετία έγινε το ίδιο για τους φυλακισμένους.

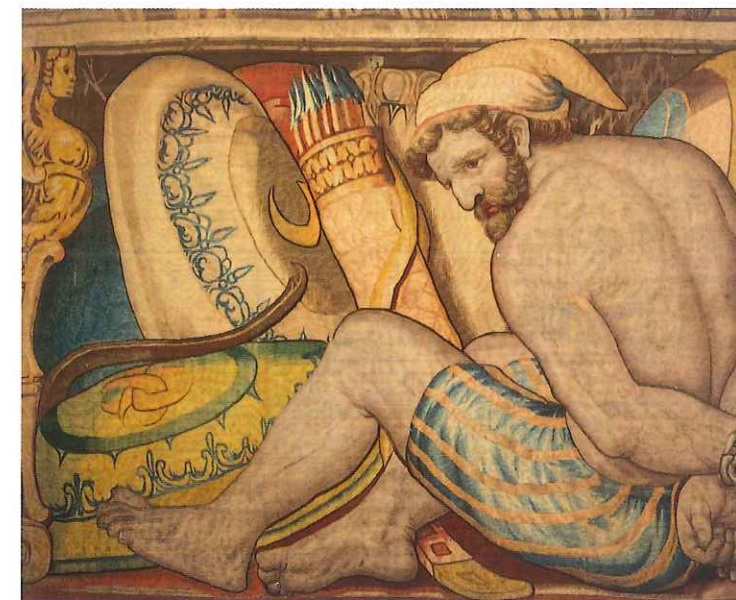

ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΕΠΑΝΩ
Μοντέλο ενετικής γαλέρας
Ναυτικό Μουσείο της Ελλάδος

ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΚΑΤΩ
Εμπορική γαλέρα του 15ου αι. Από το χειρόγραφο
του Μιχαήλ του Ρόδιου (1401-1445)

ΔΕΞΙΑ ΕΠΑΝΩ
Σεντούκι με τον θυρεό των Αψβούργων
τέλος 16ου αι.
Συλλογή Μιχαήλ Σκούλλου

ΔΕΞΙΑ ΚΑΤΩ
Ηττημένοι τούρκοι στρατιώτες, λεπτομέρεια
του έργου Η νίκη και η φυγή των επτά Οθωμανικών
γαλερών, μέρος της σειράς ταπισερί «Η Ναυμαχία
του Λεπάντο», Palazzo del Principe, Ρώμη

καταστροφή του στόλου του.
Οι Οθωμανοί και Τούρκοι ιστορικοί πάντως δεν έδωσαν την δέουσα προσοχή στην ναυμαχία. Από την οθωμανική άποψη η ήττα στην Ναύπακτο ήταν ένα μικρό επεισόδιο ενός διαρκούς πολέμου ενάντια στις Δυτικές δυνάμεις.

Μετά την περιφανή νίκη των χριστιανικών δυνάμεων στη Ναυμαχία της Ναυπάκτου, ο ελληνικός πληθυσμός πλήρωσε ακριβώς τις συνέπειες της ναυμαχίας με σκληρά αντίποινα και διώξεις από πλευράς των Τούρκων.

Η καταστροφή του τουρκικού στόλου αναπτέρωσε το ηθικό των υπόδουλων Ελλήνων και αποτέλεσε την αφετηρία μιας σειράς επαναστατικών και συνωμοτικών ενεργειών εναντίον των Τούρκων με την ελπίδα της βοήθειας που υπόσχονταν οι ευρωπαϊκές δυνάμεις της Ιεράς Συμμαχίας αλλά δεν έγινε ποτέ πραγματικότητα ή παρέμεινε πενιχρή. Ακόμη όμως και αν οι επαναστατικές προσπάθειες δεν είχαν επιτυχία, μαρτυρούσαν το ισχυρό εθνικό φρόνιμα των υποδούλων Ελλήνων για την Ελευθερία.

Θα ακολουθήσουν ακόμα δύο αιώνες σκλαβιάς, 250 χρόνια, έως ότου ανακάμψει ο Ελληνισμός παντού και αρχίσει να κυριαρχεί στη Μεσόγειο, για να φτάσει στην Παλιγγενεσία του 1821.

ΑΡΙΣΤΕΡΑ
Ο εορτασμός του Μεγάλου Συμβουλίου στην Βενετία υπό τον Δόγη Sebastiano Vernier μετά την νίκη του Λεπάντο.
Ch. Magius, Voyage dans les Pouilles (Apulia) 16ος αι.
Voyages et aventures de Ch. Magius, Bibliothèque nationale de France

ΕΠΑΝΩ
Tintoretto, Ένας Ενετός Στρατηγός 1570-1575
Μουσείο Πράδο

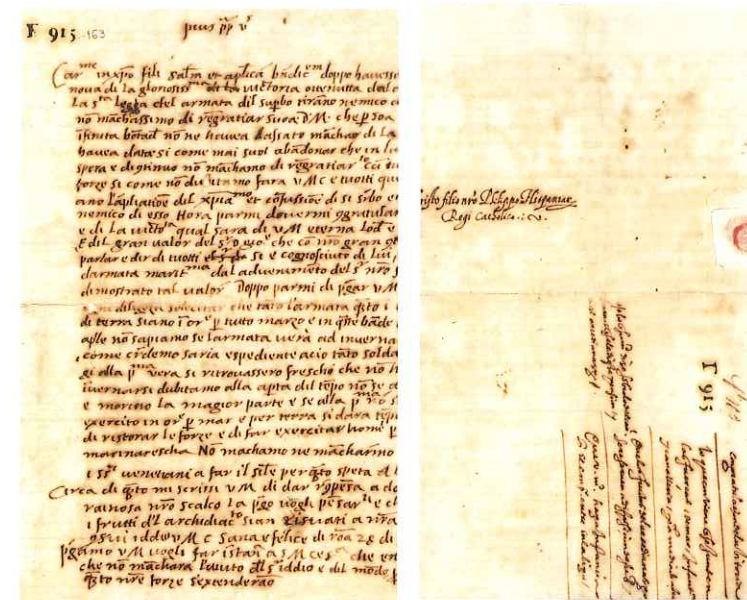
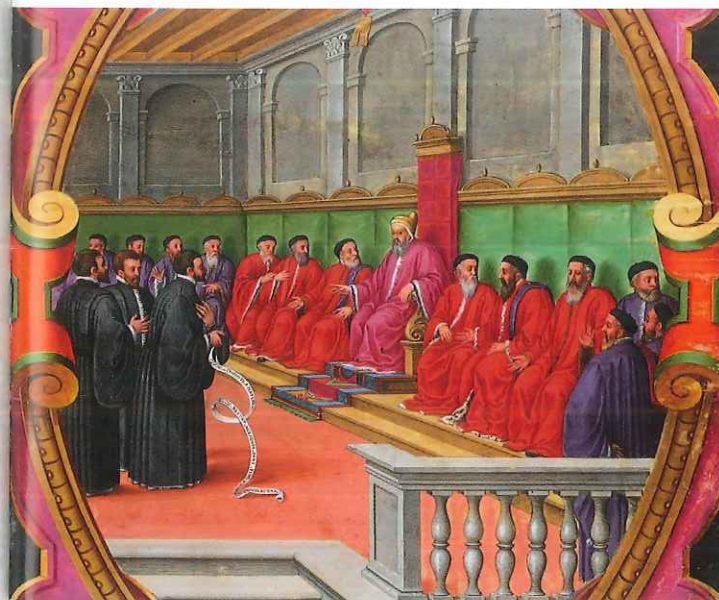
ΚΑΤΩ
Συγχαρητήριο έγγραφο του Πάπα Πίου για την νίκη του Λεπάντο
Archivo-Coleccion, Simancas, Valladolid, Ισπανία

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΝΙΚΗ

Η νίκη της 7ης Οκτωβρίου 1571 στην Ναύπακτο απέκτησε εμβληματική σημασία ως η πιο θεαματική στρατιωτική επιτυχία στη Μεσόγειο και, ως ένα βαθμό, σε ολόκληρη την Ευρώπη. Το Λεπάντο σημείωσε μια ανατροπή της ισορροπίας των ναυτικών δυνάμεων και το τέλος της απειλής του οθωμανικού ελέγχου στην Μεσόγειο.

Εν τούτοις παρά τους πανηγυρισμούς για το βαρυσήμαντο γεγονός, η χριστιανική νίκη αποδείχτηκε μια «νίκη χωρίς επαύριον», γιατί οι νικητές δεν την αξιοποίησαν όσο θα έπρεπε. Αντίθετα, ο Σουλτάνος, εκμεταλλευόμενος την αναβλητικότητα αλλά και τις αντιθέσεις των χριστιανικών δυνάμεων, κατόρθωσε να αναπληρώσει τις απώλειες σε καράβια και άνδρες ένα χρόνο μετά την

Ο Βενιέρ ευχαριστεί τον Κύριο για την νίκη της Ναυπάκτου.
Veronese, 1581-82
Venice, Βενετία

Τον 16ο-17ο αι. η νίκη του Λεπάντο απέκτησε μυθικές διαστάσεις στα παραδοσιακά λογοτεχνήματα της Ευρώπης, υιοθετώντας τους ήρωες της ναυμαχίας σε διάφορες επικές ποιητικές δημιουργίες. Στη Ενετία λογοτεχνικά κείμενα γιόρτασαν τη νίκη, ενώ στον Αντρέα Γκαμπριέλλι (1532-1585), συνθέτη και οργανίστα του Αγίου Μάρκου της Ενετίας, ανατέθηκε η σύνθεση της δοξαστικής μουσικής για τους εορτασμούς της νίκης στη ναυμαχία. Όμως, ο ναυτικός θρίαμβος της Ναυπάκτου δεν απαθανάτιστηκε μόνον στη λογοτεχνία, την επική ποίηση και στην μουσική της Αναγέννησης της δυτικής Ευρώπης, αλλά και στην ελληνική δημώδη ποίηση.

ΑΡΙΣΤΕΡΑ
Johannes Lingelbach, *Ναυμαχία του Λεπάντο*
β' μισό 17ου αι.
Συλλογή Θανάση & Μαρίας Μαρτίνου

ΕΠΑΝΩ
Γεωργίου Κλόντζα, *Η ναυμαχία της Ναυπάκτου*
16ος αι.
αυγοτέμπερα σε ξύλο
Εθνικό Ιστορικό Μουσείο, Αθήνα

ΚΑΤΩ
Ιωάννη Αλταμούρα, *Η Ναυμαχία της Ναυπάκτου*
λάδι σε μουσαμά,
Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλαξάνδρου Σούτσου

ΝΑΥΜΑΧΙΑ ΤΕΧΝΕΣ

Η προβολή της νίκης της ναυμαχίας είχε μεγάλη σημασία για όλες τις χώρες της Ιεράς Συμμαχίας. Κάθε μία από αυτές διεκδίκησε για τον εαυτό της μερίδιο της δόξας προβάλλοντας την δική της συμβολή περισσότερο από των άλλων.

Η πληθωρικότερη και λαμπρότερη αποτύπωση της νίκης στην τέχνη ανήκει στην Ενετία, που πρωταγωνίστησε στη ναυμαχία, με μνημειώδη έργα αφηγηματικής ζωγραφικής από διάσημους ζωγράφους όπως οι Tiziano Vecellio, Jacopo Tintoretto, Paolo

Λεπάντρο του G. K. Chesterton:

*White founts falling in the courts of the sun,
 And the Soldan of Byzantium is smiling as they run;
 There is laughter like the fountains in that face of all men feared,
 It stirs the forest darkness, the darkness of his beard,
 It curls the blood-red crescent, the crescent of his lips,
 For the inmost sea of all the earth is shaken with his ships.
 They have dared the white republics up the capes of Italy,
 They have dashed the Adriatic round the Lion of the Sea,
 And the Pope has cast his arms abroad for agony and loss,
 And called the kings of Christendom for swords about the Cross,
 The cold queen of England is looking in the glass;
 The shadow of the Valois is yawning at the Mass;
 From evening isles fantastical rings faint the Spanish gun,
 And the Lord upon the Golden Horn is laughing in the sun...*

Το ποίημα γράφηκε το 1911 και δημοσιεύθηκε στην συλλογή Poems του Chesterton

Paolo Caliari Veronese,
 Αλληγορία της Ναυμαχίας της Ναυπάκτου
 n. 1572
 Gallerie dell' Accademia, Βενετία

ΕΠΑΝΩ
 John de Critz, Ο Βασιλιάς της Αγγλίας Ιάκωβος Α΄
 n. 1605
 Prado Museum Ο Ιάκωβος ΣΤ΄ της Σκωτίας (1566 – 1625),
 βασιλεύς της Αγγλίας ως Ιάκωβος Α΄, έγραψε ένα ποίημα
 για τη Ναύπακτο το 1583

ΚΑΤΩ
 Ο Αμερικανός ηθοποιός Ira Aldridge (1805-1867)
 στον ρόλο του Οθέλλο,
 έργο του William Mulready
 The Walters Art Museum

Η ΑΠΗΧΗΣΗ ΣΤΟ ΣΗΜΕΡΑ

Η ιστορική μνήμη της ναυμαχίας της Ναυπάκτου αποτυπώνεται με κάθε τρόπο ακόμη και σήμερα. Αναβιώνει με θρησκευτικές και πολιτιστικές εκδηλώσεις μνήμης στην Ιταλία και την Ελλάδα, στην σύγχρονη τέχνη, την λογοτεχνία και στον φιλοτελισμό, ενώ εμπνέει ακόμη και την μουσική της νεολαίας μέσα από την μουσική του Ιταλού rapper Murubutu (Alessio Mariani).

Το 2001 στην Μπιενάλε στην Βενετία, με θέμα the Plateau of Humankind, ένα μελαγχολικό αποχαιρετισμό στο μοντερνισμό στο κατώφλι της νέας χιλιετίας, ο Cy Twombly δημιούργησε ένα μεγάλο αφηγηματικό κύκλο πινάκων, μία "ζωφόρο" αφιερωμένη στην ναυμαχία του Λεπάντο.

Lepanto IX, 2001, © Cy Twombly
Museum Brandhorst,
Köln
Koyupinar, Bayerische
Sammlungen, Munich

Ο *Capitan Tempesta* είναι ένα ιστορικό μυθιστόρημα περιπέτειας του Ιταλού συγγραφέα Emilio Salgari (1862-1911) που δημοσιεύθηκε το 1905. Με φόντο την πολιορκία της Αμμοχώστου κατά τη διάρκεια του Οθωμανικού-Βενετικού πολέμου (1570-1573) έχει ως ηρωίδα την πρώτη γυναίκα ξιφομάχο στη δημοφιλή ιταλική μυθοπλασία, την Δούκισσα Eleanora d'Eboli, γνωστή ως Capitan Tempesta.

Το μυθιστόρημα και η συνέχεια του, *Το Λιοντάρι της Δαμασκού*, προσαρμόστηκαν για τη μεγάλη οθόνη το 1942 σε σκηνοθεσία του Corrado D'Errico και πρωταγωνίστρια την Carla Candiani ως Capitan Tempesta.

ΑΡΙΣΤΕΡΑ
Ισπανικά επετειακά γραμματόσημα για τη
Ναυμαχία της Ναυπάκτου

ΕΠΑΝΩ
ΕΛΤΑ- Δήμος Ναυπακτίας, ειδικός αναμνηστικός
φάκελος «446 Επέτειος Ναυμαχίας Ναυπάκτου»
2017

